

2.1. Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“

2.1.1 Üldalused

Eesti keel on õppeaine, mis arendab kõiki keelelisi osaoskusi (kõnelemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine, õigekeelsus) nii teabe- ja tarbetekstide kui ka kirjandustekstide lugemise, reflekteerimise ja kirjutamise toel. Eesti keele tundides pannakse alus funktsionaalse lugemisoskuse ja õppima õppimise kujunemisele. Kujundav hindamine ja diferentseeritud õpe aitab arendada õpilase mõtlemisvõimet, suhtlusoskust, enesetunnetust ja identiteeti. Õpilane omandab suutlikkuse eakohaselt suhelda, valida kuulamis- ja lugemismaterjali ning seda analüüsida, tekstide toel õppida.

Alates 5. klassist on eesti ja kirjandus eri õppeained, mida seob tekstikeskne ja žanriteadlik käsitlusviis ning kõikide keeleõpetusoskuste mitmekülgne arendamine. Põhikooli keele- ja kirjandusõpetust ühendab eesmärk tundma õppida, osata ja vallata loomulikku keelt, mis on mõtete ja tunnete vahendaja, kultuurilise, riikliku ja iseenda identiteedi kandja ning rahvuskultuuri vundament. Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevõime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Eesti keele valdamine on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes.

Kirjandusõppes soodustatakse õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ja esteetilisi hoiakuid, vaadeldakse sõnakunsti poeetikat ja kujundikeele olemust ning edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas. Kirjandustekstide lugemise ja uurimise eesmärk on avardada õpilase kultuurikogemust, rikastada tema keeletunnetust, pakkuda inspiratsiooni ning toetada isiksuslikku arengut. Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm).

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Õpilaste väärtuspädevuse kujundamisel on peamine rõhk ilukirjandus- ja aimetekstidel. Ka keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keelt kui rahvuskultuuri kandjat, keeleoskust kui inimese identiteedi tähtsat osa. Keeleõpetus väärtustab funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse. Keele- ja kirjandusõpetus arendavad olulisi õpipädevusi: kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide

koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist. Ainevaldkonna õppeained toetavad sotsiaalse pädevuse kujunemist, avardades õpilase maailmapilti ja ettekujutust inimsuhetest ning kujundades suhtluspädevust: suulise ja kirjaliku suhtluse oskusi, suhtluspartneri arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Enesemääratluspädevuse ja ettevõtlikkuspädevuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide, seisukohavõttude ja lahenduste otsimisega nii tundides arutlustes kui ka loovtöodes. Enesekohase ja ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Ainevaldkonna õppeained toetavad teiste valdkonnapädevuste saavutamist, sest keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased oma suulist ja kirjalikku väljendusoskust ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes oma sõnavara ning avardavad maailmapilti; õpivad kirjutama eri tüüpi tekste (sh arvamust, juhendit), kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; õpivad koostama ning vormistama uurimistööd, kasutama allikaid ja viitama neile; harjuvad kasutama eri liiki sõnaraamatuid, käsiraamatuid ning digikeskkonda.

Võõrkeelte grammatilist süsteemi tundma õppides on toeks emakeeletundides omandatud keelemõisted.

Matemaatika õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.

Loodusainete õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab samuti head lugemisoskust ja tekstitööd.

Loodusalased tekstid eesti keele õppekirjanduses ning loetavas ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist, kujutluspiltide teket ja emotsionaalset mõju lugejale.

Sotsiaalainete õpet toetab ainevaldkond mitmel moel. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Arutlusoskust

ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse sisult erinevate tekstidega töötades.

Kunstiainete õpet toetab eeskätt kirjanduse kui kunstiaine õppimine. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustatsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist.

Kirjandusteose käsitlemine illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitamine. II ja III kooliastmes toimuvad kirjandus- ja kultuuriloolised õppekäigid.

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine

I kooliaste – mängulised tegevused, mis aitavad õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma.

II kooliaste keskendub õpilase sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele, oma huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele. Eesmärk on aidata õpilasel kujundada põhilisi õpioskusi, empaatiavõimet ning suhtlemis- ja enesekontrollioskusi. Õpilasele tutvustatakse erinevaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega.

III kooliastmes keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, õpioskuste arendamisele ning esmaste kutsevalikutega seostamisele. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia

Keskkond ja jätkusuutlik areng

I kooliaste – loodus minu ümber, loomalood.

II kooliaste – minu osa looduse hoidmisel, austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse, hädasolija aitamine, lemmikloomad ning vastutus nende eest, aastaegade omanäolisus jms.

III kooliastmes õpitavad teadmised, omandatavad oskused ja kujundatavad hoiakud loovad eeldused vastutustundliku ning säästva suhtumise kujunemiseks oma elukeskkonnasse ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamiseks igapäevaelu probleemide lahendamisel.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

I kooliaste – minu kodumaa, tavad ja pühad.

II kooliaste – minu juured, seos mineviku, oleviku ja tuleviku vahel, traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse, suhe keelesse, kodupaiga keel.

III kooliaste suunab väärtustama koostööd, kodanikualgatus ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivallatut lahendamist; olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama.

Kultuuriline identiteet

I kooliaste – kodukoha elu ja pärimused, kultuuride mitmekesisus muinasjuttude ainetel.

II kooliaste – rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale, matkamine, külalislahkus, lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse.

III kooliaste suunab mõistma ennast kultuuri kandjana, edasivijana ja kultuuride vahendajana; on keskne aidata õpilasel mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel.

Teabekeskkond

I kooliaste – suhtlemisoskuse kujundamine; õpilase eakohast mediakasutust arvestades pööratakse rohkem tähelepanu visuaalsele meediale ning visuaalse teksti analüüsile, olulise teabe eristamisele ebaolulisest.

II kooliaste – avaliku ja privaatse ruumi seaduspärasuste mõistmine, sobiva suhtlusstiili valimine, uudis kui tekstiliik ning selle kvaliteedi hindamine.

III kooliastmes õpitakse mõistma ja analüüsima meedia rolle ühiskonnas ning kasutama meediat teabeallikana. Olulisemaks muutub teabe usaldusväarsuse kriitiline hindamine: oskus mõista ohte ja ennast ning oma privaatsususe kaitsmine. Analüüsitakse meediaga seotud probleematilisi olukordi (eraellu sekkumine, väärteabe edastamine, huvide kahjustamine, kallutatud teabe edastamine vms).

Tehnoloogia ja innovatsioon

I kooliaste – infotehnoloogia kasutamise põhivõtete tundmaõppimine.

II kooliaste – tehnoloogia kasutamine ainetundides ja huvitegevuses. Internet kui ohuallikas. Animatsioon.

III kooliaste kujundab IKT rakendamise pädevusi igapäevaelus ja õpingutes.

Tervis ja ohutus

I kooliaste – teemakohaste tekstide, arutelude, rühmatööde, demonstratsioonide, rollimängude varal kujundatakse terviseteadlikku käitumist.

II kooliaste – teemakohaste tekstide, aktiivõppemeetodite, arutelude, rühmatöö, rollimängude ja demonstratsioonide, tunnivälise projektide abil kujundatakse tervist ja turvalisust väärtustavat käitumist.

III kooliaste suunab terviseteadlikkuse arenemisele, sealhulgas oma tervise ja turvalise käitumise väärtustamisele.

Väärtused ja kõlblus

I kooliaste – ausus, erinevus teistest, minu hobid ja huvid, arusaamise heast ja halvast, käitumine ja selle tagajärg.

II kooliaste – enesehinnang, ausus enese ja teiste vastu, iseenda ning teiste vajadused ja huvid, arusaamine heast ja halvast, õigus ja ebaõigus, kiiduväärne ja taunitav, erinevus teistest, minu hobid ja huvid, minu tervis ja tulevik, rikkuse ja vaesuse probleemid, kohustused ja vastutus.

III kooliaste tekstides käsitletu ning kogetu põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, kujundatakse eelarvamustevaba, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse.

2.1.2. Eesti keele ainekava 1.–9. klassis

1. klass

Õpitulemused

Suuline keelekasutus

Õpilane

*eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;

- * toimib õpetaja ja kaaslaste suulise juhendi järgi;
- * kuulab õpetaja ja kaaslaste esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldu lause ja jutu sisu;
- * teab, et sõnadel on lähedase või vastandtäheendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;
- * väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;
- * jutustab suunavate küsimuste toel kuuldu, nähtu, loetu;
- * koostab pildiseeria või küsimuste toel suulise jutukese;
- * esitab luuletust peast.

Õppesisu

Kuulamine

- * Häälkute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel.
- * Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine.
- * Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine.

Kõnelemine

- * Häälde- ja intonatsiooniharjutused, hääle tugevuse kohandamine olukorrale.
- * Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine.
- * Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel
- * Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine.
- * Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.
- * Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine.
- * Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine.
- * Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks
- * Luuletuse peast esitamine.
- * Klassiga ühiselt kogetud sündmuste vahendamine jutustades

Õpitulemused

Lugemine

Õpilane

- * tunneb häälk-täheleist vastavust, loeb õpitud teksti ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;
- * mõistab loetu sisu;

- *vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud;
- * leiab tekstist vastused lühikestele konkreetsetele küsimustele;
- *tunneb ära jutu (jutustus, muinasjutt), luuletuse ja mõistatuse;
- * on lugenud vähemalt nelja lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid ning avaldab arvamust.

Õppesisu

Lugemine

- * Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundmaõppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.
- * Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse).
- * Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.
- * Teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.
- * Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel.
- * Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine.
- * Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.
- * Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.
- *Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, luuletus.
- * Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).
- * Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.

Õpitulemused

Kirjutamine

Õpilane

- *eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;
- * kirjutab omasõnade algusesse k, p, t;
- *kirjutab õigesti lühemaid (kuni 3-silbilisi) sõnu ja lauseid;
- * kirjutab õigesti sõnade lõppu –d ja –vad (mitmus) ning –b (tegasõna 3.pööre);
- *teab lauselõpumärke;
- *teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte;

- * kirjutab õigesti oma nime.
- * kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses õpitud teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (15 – 20 sõna lihtlausetena).
- * kirjutab väikesi ja suuri kirjatahti õige kõrguse ja kujuga;
- * kirjutab ära kirja;
- *täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga;

Õppesisu

Kirjatehnika

- * Kirjaeelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja kriidiga, joonistähete kirjutamine. Väikeste kirjatahete õppimine. Suurte kirjatahete õppimine (vajadusel 2. klassis).
- *Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus. Teksti ära kirja tahvilt, õpikust.

Õigekeelsus

- * Häälilik, täht, sõna, lause. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine. Tähestik, võõrtähete vaatlus.
- *Täis- ja kaashäälilid. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishäälipikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälilik (k, p, t) omasõnade alguses. i ja j ning h sõna alguses seoses tähete õppimisega.
- Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimeses.
- * Sõnade lõpu õigekiri: -d ja -vad (mitmus) ning -b (tegasõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine.
- * Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid.
- * Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga.
- * Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15-20 sõna).

Tekstiloomed

- * kirjutab õpetaja juhendamisel pildiseeria, oma joonistuse järgi loovtöö;
- * Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi).
- * Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, tegelaskõne jms). Jutule lõpu kirjutamine.
- * Lünkümberjutustuse kirjutamine.

2. klass

Õpitulemused

Suuline keelekasutus

Õpilane

- * kuulab õpetaja ja kaaslase eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt;
- * teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abiga ka lähedase tähendusega sõnu;
- * väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust;
- * annab edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu;
- * kasutab kõnes terviklauseid, koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi;
- * koostab pildiseeria, pildi või küsimuste toel jutu; mõtleb jutule alguse või lõpu;
- * vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel;
- * esitab luuletust peast.

Õppesisu

Kuulamine

- * Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul.
- * Õpetaja ja kaaslase suulise mitmeastmelise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine.
- * Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel
- * Kaaslase ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).

Kõnelemine

- * Sõnatäheenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks, sõnastiku kasutamine.
- * Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule.
- * Eneseväljendus dramatiseeringutes ja rollimängudes.
- * Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.
- * Sündmuse, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil.
- * Nii enese kui ka teiste soorituste tunnustav kommenteerimine.
- * Luuletuste mõtestatud peast esitamine.

Õpitulemused

Lugemine

Õpilane

- * loeb õpitud teksti ladusalt, intonatsioon väljendab loetava sisu;
- * mõistab loetu sisu;
- * vastab teemakohastele ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud küsimustele;
- * leiab tekstis iseseisvalt vastused küsimustele ja töötab juhiste alusel;
- * tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna;
- * kasutab õpiku sõnastikku;
- * on lugenud vähemalt nelja lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu.

Õppesisu

Lugemine

- * Lugemistehnika arendamine: oma lugemisvea parandamine, sobiva intonatsiooni kasutamine.
- * Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel.
- * Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga.
- * Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu) ja tegelaste iseloomustamine.
- * Loole alguse ja lõpu mõtlemine.
- * Tekstiliikide eristamine: lisanduvalt jutustus, näidend, vanasõna. Õpiku sõnastiku kasutamine.
- * Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine.
- * Tekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend.
- * Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga

Õpitulemused

Kirjutamine

Õpilane

- * kirjutab väikesi ja suuri kirjatähti õige kõrguse ja kujuga;
- * kirjutab ära kirja;
- * täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd

vihikulehele,

- * kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga;
- * kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil;
- * eristab täis- ja kaashäälikut, silpi, lauset, täishäälikuühendit;
- * kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse;
- * märgib kirjas õigesti täishäälikuid ja suluta kaashäälikuid;
- * teab peast tähestikku;
- * kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?) -ga (kellega? millega?) -ta (kellela? milleta?);
- * teab lauselõpumärke;
- * kasutab suurt algustähte lause alguses ja nimedes;
- * kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses õpitud teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20-30 sõna lihtlausetena).

Õppesisu

Kirjatehnika

- * Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, väikeste ja suurte kirjatähtede õiged tähekujud ning seosed.
- * Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine.

Õigekeelsus

- * Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses; suur algustäht oma kooli ning tuttavates kohanimedes; silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted; sõnade lõppu kirjutatakse -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kellela? milleta?). ma, sa, ta, me, te, nad õigekiri.
- * Lauseliik ja lõpumärk (jutustav ehk väit-, hüüd- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses et, sest, aga, kuid, vaid, siis puhul.
- * Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20-25 sõna lihtlausetena).
- * Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohlikule kohale tähelepanu juhitakse.

Tekstiloom

- * Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. Lausete moodustamine ja tekstiks seostamine.
- * Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus;

jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine.

3. klass

Õpitulemused

Suuline keelekasutus

Õpilane

- * kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
- * väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt;
- * vaatleb sihipäraselt, kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- * avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- * annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
- * jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade; märksõnaskeemi ning küsimuste toel; mõtleb loole alguse ja lõpu;
- * leiab väljendumiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu;
- * esitab peast luuletuse või lühiteksti.

Õppesisu

Kuulamine

- * Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel.
- * Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine.
- * Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine.
- * Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.
- * Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.

Kõnelemine

- * Eneseväljendus: dramatiseeringud, rollimängud, intervjuu, vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.
- * Oma arvamuse avaldamine, kaaslaste arvamuse küsimine.
- * Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine.

Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.

* Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine, kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine, hinnangu andmine

* Sõnavara arendamine: sünonüümid, antonüümid, homonüümid.

* Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine).

*Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.

*Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

* Luuletuse, dialoogi mõtestatud esitamine.

Õpitulemused

Lugemine

Õpilane

* loeb teksti ladusalt, intonatsioon väljendab loetava sisu (väide, küsimus, palve, käsk ning keeld);

* mõistab loetu sisu;

* mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ning kaart;

* töötab tekstiga juhiste alusel;

* vastab küsimustele loetu kohta;

*tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse ja vanasõna;

* on lugenud läbi vähemalt 4 raamatut, teeb loetud raamatust kokkuvõtte;

* teab nimetada mõnd lastekirjanikku.

Õppesisu

Lugemine

* Ladus ja automatiseerunud lugemine.

*Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

* Eri liiki tekstide lugemine; tarbetekstide (kava, retsept, ajalehetekst, teatmeteose tekst) lugemine ja nende järgi toimimine (juhend, eeskiri jms).

* Oma ja kaaslaste lugemistehnikale tagasiside andmine.

* Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada). Skeemide, kaartide, diagrammide, tabelite lugemine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine.

- * Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.
- * Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine.
- * Loole alguse ja lõpu mõtlemine.
- * Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne), riimuvate sõnade toel värsside loomine.
- * Pikemate jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine.
- * Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine.
- * Tekstide eristamine: muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, seiklusjutt, näidend, muistend, teabetekst, kiri.
- * Loetud raamatust lühikokkuvõtte tegemine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine. Raamatute leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades.

Õpitulemused

Kirjutamine

Õpilane

- * kirjutab loetava käekirjaga;
- * paigutab teksti korrektselt paberile ning vormistab vihiku nõuetekohaselt;
- * märgib kirjas õigesti häälikupikkusi, kaashäälikuühendit, käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ning tunnuseid;
- * kirjutab õigesti asesõnu;
- * kirjutab õige sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;
- * kirjutab suure algustähega lause alguse ja nimed;
- * piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- * kirjutab etteütlemise järgi ning kontrollib kirjutatut näidise põhjal (30–40 sõna);
- * kirjutab ümberjutustusi ja teisi loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava abil;
- * teab peast võõrtähtedega tähestikku, oskab järjestada sõnu tähestikulises järjekorras ja kasutab sõnastikku.

Õppesisu

Kirjatehnika

- * Loetava käekirja kujundamine, kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus).

Õigekiri

- * Tahvlilt, õpikust ja etteütlemise järgi kirjutamine.

*Tähestikulise järjekorra koostamine. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. k, p, t s-i ja h kõrval. i ja j õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). h sõna alguses.

* Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).

*Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.

* Poolitamise harjutamine.

*Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes.

* Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes.

*Nimi- omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Käändsõnavormide moodustamine küsimuste alusel. sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus.

*Jutustav (väit-), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.

*Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30-40 sõna).

* Oma kirjavea leidmine ja parandamine.

Kirjalik tekstiloome

*Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.

* Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek.

*Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.

*Loovtöö kirjutamine (vaba jutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.

*Süüdmusest ja loomast kirjutamine.

*Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.

*Kirja kirjutamine..

*Oma kirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.

4. klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane

- kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;
- annab lühidalt edasi kuuldu sisu;
- väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt;

- esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi;
- väljendab oma arvamust;
- leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi;
- kasutab sõnastikke, teatmeteoseid, otsingumootoreid;
- esitab peast luuletuse või rolliteksti.
  - annab juhiste alusel kaaslasele tagasisidet.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.

Tekstist oluliste mõistete ja seoste leidmine, lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel.

Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine.

Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja aramus.

Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.

Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.

Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine).

Dialogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomii. Rollimäng.

Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Küsimuste moodustamine ja neile vastamine (nt intervjuu tegemiseks).

Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

Õpitulemused

Teksti vastuvõtt

Õpilane

- loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;
- leiab tekstist vajalikku infot;
- leiab teksti peamõtte;
- kirjeldab teksti põhjal sündmusi ja tegelasi;
- koostab teksti kohta küsimusi ja vastab neile
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja;
  - kirjeldab tarbe- ja ilukirjandusteksti peamisi erinevusi;
  - kirjeldab luuletuse meeleolu, aega, kohta;
- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast raamatut;
- tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust;

Õppesisu

Teksti vastuvõtt

Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.

Tundmatu sõna tähenduse leidmine sõnastikust ja Sõnaveebist.

Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.

Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).

Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord.

Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskaemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine.

Rollimäng. Dramatiseering.

Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad).

Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.

Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine.

Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri. Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.

Õpitulemused

Tekstiloomed

Õpilane

- jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest;
- jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel;
- kirjutab eakohaseid tekste käsitsi ja arvutiga vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile;
- kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a. ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel;
- tunneb protsesskirjutamise etappe, täiendab oma tööd tagasiside põhjal;
- rakendab omandatud keeleteadmisi teksti kirjutamisel ja toimetamisel.

Õppesisu

Tekstiloomed

Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine.

Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega.

Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine.

Iseloomulike tunnuste esitamine.

Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid.

Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamislugu).

Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.

Õpitulemused

Keeleteadlikkus

Õpilane

- Kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi ja kaashäälikuühendi reeglit ja erandeid;
  - järgib kirjutamisel õpitud häälikuõigekirjareegleid;
  - eristab liitsõna täiend- ja põhiosa, liitsõna ja liitega sõna, aimab liitsõna tähendust täiend- ja põhiosa põhjal;
  - selgitab sõna tähendust sõnastiku tähendusseletuse ja näidislausete põhjal;
  - järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
  - eristab sõnu liigiti;
  - oskab pöörata tegusõnu ainsuses ja mitmuses ning kasutada jaatavat ja eitavat kõnet tekstis;
  - oskab määrata lauseliikmeid ja teab nende ülesannet lauses;
  - moodustab ja kirjavahemärgistab lauseid õpitu piires korrektselt.
- kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti (40–60 sõna, 20 ortogrammi).

Õppesisu

Keeleteadlikkus:

Häälikuõpetus ja õigekiri

Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.

Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed).

i ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga.

Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine.

Sõnavaraõpetus

Liitsõna: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus

Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses.

Käändsõna. Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri.

Lauseõpetus

Lause ja lauseliikmed. Alus, öeldis, sihitis määrus ja nende ülesanne lauses kui tervikus.

Lihtsamad lause laiendamise võimalused.

Hindamine

Hinnatakse õpilase:

- suulist keeekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist;
- lugemist, s.o lugemistehnikat, teksti mõistmist ja vabalugemist;
- kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja kirjalikku tekstiloomet.

5. klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane

- 1) oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida;
- 2) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 3) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust.

Õppesisu

Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.

Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine.

Suuline arvamuse avaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine.

Õpitulemused

Teksti vastuvõtt

Õpilane

- 1) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 2) esitab teksti kohta küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 3) kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõtteid.

Õppesisu

Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.

Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.

Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine.

Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine.

Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine.

Õpitulemused

Tekstiloome

Õpilane

- 1) jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 2) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 3) kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid;
- 4) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
- 5) kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.

Õppesisu

Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteosest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Eeseme, olendi ja inimese kirjeldamine.

Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus.

Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Arutlemine. Põhjuse ja tagajärje eristamine.

Õpitulemused

Keeleteadlikkus

Õpilane

- 1) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 2) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi;
- 3) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 4) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid;
- 5) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.

Õppesisu

Keeleteadlikkus

Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled, -rahvad.

Häälikuõpetus ja õigekiri

Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Võõrtähed ja -häälikud.

Kaashäälikuühendi õigekiri. Tähed g, b, d s-tähe kõrval.

Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).

Sõnavaraõpetus

Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).

Vormiõpetus

Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad.

Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik ja minevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.

Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine.

Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist..

Ainsus ja mitmus.

Lauseõpetus

Lause. Alus ja öeldis. Lihtsamad lause laiendamise võimalused. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis..

Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.

Muud õigekirja teemad

Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.

6. klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

- 1) oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslase põhjendatud seisukohti;
- 5) oskab teha kuuldu ja loetu kohta nii suulist kui ka kirjalikku kokkuvõtet.

Õppesisu

Suuline arvamuse avaldamine ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine. Seisukoha põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. Kaaslase täiendamine ja parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestluse alustamine ja lõpetamine. Virtuaalkeskonnas suhtlemise eesmärgid, võimalused, ohud, privaatsus ja avalikkus. E-kiri.

Õpitulemused

Teksti vastuvõtt

Õpilane

- 1) tunneb õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 2) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 3) võrdleb tekste, esitab küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 4) kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid;
- 5) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 6) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.

Õppesisu

Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid. Eesmärgistatud kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekterimine. Trüki ja veebiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine. Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine. Veebi(teabe)keskkondade (veebisõnastikud, kodulehed jms) teadlik kasutamine, fakti ja arvamuse eristamine. Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste

tegemine, seoste leidmine. Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine

Õpitulemused

Tekstiloome

Õpilane

- 1) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 3) jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 4) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 5) avaldab viisakalt ja olukorrast lähtudes arvamust sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 6) kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju;
- 7) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis;
- 8) kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid.

Õppesisu

Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine ja avaldamine, tagasiside saamine. Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine. Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega. Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika. Kiri, ümbriku vormistamine.

Õpitulemused

Keeleteadlikkus

Õpilane

- 1) tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust ning järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 2) moodustab ja kirj vahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 3) oskab kasutada veebi- ja pabersõnaraamatut sõna tähenduse ja õigekirja kontrollimiseks;
- 4) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsides ja hinnates.

Õppesisu

Kirjakeel, argikeel ja murdekeel. Häälikuõpetus ja õigekiri g, b, d s-i kõrval. Tähe h õigekiri. Tähtede i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). Liidete -gi ja -ki õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. Tähtede f ja š õigekiri. Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Sõnavaraõpetus - Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Vormiõpetus- Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, liht-, täis- ja enneminevik. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad). Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Sõnaraamatute kasutamine käandsõna põhivormide kontrollimiseks. Lauseõpetus Liitlause. Liitlause sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine. Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid. Muud õigekirjateemad- Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine.

Eesti keel III kooliaste

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) väärtustab oma rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit.
- 3) on keeleteadlik, väljendab end eesmärgipäraselt, selgelt, asjakohaselt ja keeleliselt korrektselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) loeb tekste vilunult, eesmärgistatult ja kriitiliselt eri keskkondades ja allikatest;
- 5) kirjutab eesmärgistatult ja keeleliselt korrektselt eriliiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;

- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, arvestab intellektuaalomandiga;
- 7) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära ning funktsiooni; 8) kujundab lugemise kaudu väärtushoiakuid ja tõekspidamisi;
- 9) väljendab end sobivat ja rikkalikku sõnavara kasutades;
- 10) omandab lugemisharjumuse ja väärtustab lugemist.

Õpitulemused

III kooliaste

- Õpilane:
- 1) loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt kahteteist loetud tervikteost;
  - 2) loeb lodusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
  - 3) loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
  - 4) tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
  - 5) selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
  - 6) kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
  - 7) eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
  - 8) leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
  - 9) toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
  - 10) nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
  - 11) teeb kokkuvõtte teose süžest, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
  - 12) analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
  - 13) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
  - 14) kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja

lausekujundid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;

15) võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;

16) kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;

17) hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;

18) osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;

19) koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;

20) esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;

21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid

7. klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane

- 1) nimetab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
- 2) märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevelikuid;
- 3) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi;
- 5) võtab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku;
- 6) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.

Õppesisu

Suulise ja kirjaliku teksti erijooned. Kirjakeel ja argikeel.

Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine.

Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, suhtlemise lõpetamine. Telefonivestlus.

Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine.

Väitlus, väitluse reeglid.

Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine.

Veebisuhtlus. Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.

Õpitulemused

Teksti vastuvõtt

Õpilane

1) seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;

2) loeb ja kuulab sihipäraselt ning arusaamisega oma huvivaldkondade ning õpi- ja elutarbelisi tekste;

3) võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänut, esitab küsimusi ja vastuväiteid, avaldab arvamust, vahendab teksti, võtab kokku, kommenteerib, tõlgendab ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;

4) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerimisel

Õppesisu

Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.

Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm).

Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.

Meediatekstide põhiliigid ja tunnused: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus.

Uudise ülesehitus ja pealkiri.

Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri.

Peamised keelelised mõjutamisvõtted.

Kriitiline lugemine.

Fakti ja arvamuse eristamine.

Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Põhilised meediakanalid. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud ja erakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia.

Õpitulemused

Tekstiloome

Õpilane

- 1) põhjendab ja avaldab viisakalt ning asjakohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui kirjalikult;
- 2) oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades;
- 3) kirjutab suhtlussituatsiooni sobivaid tekste, arvestab teksti vastuvõtjat, järgib õigekirjanorme, kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara;
- 4) kasutab kirjutamisel mitmeid keeleallikaid ja teeb saadud teabe põhjal teadlikke keelevalikuid.

Õppesisu

Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.

Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine.

Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.

Arvamuse kirjutamine: seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.

Arvustuse, iseloomustuse, kirjelduse koostamine. Kuulutus.

Kirjalike tööde vormistamise ja teksti arvutitötluse põhimõtted.

Õpitulemused

Keeleteadlikkus

Õpilane

- 1) eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- 2) teab eesti keele murdeid;
- 3) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 4) oskab õigekirjajuhiseid leida internetiallikest, sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- 5) teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme;
- 6) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates;
- 7) teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni;
- 8) kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

Õppesisu

Kirjakeel ja kõnekeel. Eesti keele erikujud. Oskussõnavara.

Häälikuõpetus ja õigekiri. Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad.

Silbitamine, pikk ja lühike silp.

Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed.

Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri.

Õigekeelsussõnaraamatust (nii interneti- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine.

Sõnavaraõpetus. Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid, homonüümid ja veaohtlikud paronüümid.

Vormiõpetus ja õigekiri

Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.

Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses.

Tegusõna astmevaheldus: veaohtlikud tegusõnad ja sõnavormid; õige pöördevormi leidmine õigekeelsussõnaraamatust.

Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul.

Liit-, ühend- ja väljendtegasõna.

Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine.

Käändsõnad.

Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid.

Käändsõna astmevaheldus: veaohtlikud käändsõnad ja sõnavormid.

Vormimoodustus tüüpsõna eeskujul.

Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad.

Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.

Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.

8.klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Tajub ja oskab käituda erinevates suhtlusolukordades, arvestab suhtlusolukorras suhtluspartneriga. Teab suulise suhtlemise tavasid eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus. On töötanud ja suhelnud rühmas: harjutanud sõna saamist, kõnejärje hoidmist, rühmatöö käigus arvamuse avaldamist ja põhjendamist, diskussioonis osalemist, kompromissi leidmist, kaaslase öeldu/ tehtu täiendamiste ja parandamist. On kogenud kaaslase tööle

põhjendatud hinnangu andmist ja kriitika vastuvõtmist enda tööle. On suulise arutelu tulemusi kirjalikult talletanud. On tutvunud väitluse reeglitega, on osalenud väitluses. On koostanud ja esitanud lühiettekande. Teab veebisuhtluse eesmärgi, võimalusi ja ohte.

Teksti vastuvõtt

- Tunneb ja eristab peamisi tekstiliike (tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanrid), nende eesmärgi ning keelekasutust. Loeb ja võrdleb eri liiki tekste.
- Tunneb reklaamteksti keelekasutust, teab reklaamtekstide eesmärgi ja tunnuseid. Tunneb ära avaliku ja varjatud mõjutamise viisid.
- Tunneb meediaeetika keskseid põhimõtteid. Teab sõnavabaduse põhimõtet ja selle piiranguid.
- Tunneb teabetekstide : õpikuteksti, populaarteadusliku teksti eesmärgi, tunnuseid ja ülesehitust. Teab uurimuse eesmärgi ja ülesehitust.
- On lugenud ja tõlgendanud pilttekste ja teabegraafikat.

Tekstiloome

- Kirjeldab jutustavas tekstis, omapärase ja iseloomuliku esiletoomine detailide kaudu, võrdlev kirjeldus. Kasutab kõnekujundeid (epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine). Kasutab lausekujundeid (kordus, retooriline küsimus, hüüatus).
- Teab jutu alustamise ja lõpetamise võimalusi. Tõstab jutustades esile olulise.
- Arutluses nähtuste võrdlemine, võrdlusaluse leidmine. Argumenteerimine, poolt- ja vastuväited. On teinud kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi ja puhtandi kirjutamine. Oskab kirjandit pealkirjastada ja üles ehitada: sissejuhatus, teema, peamõtte, argumentatsioon, lõpetus. Oskab teksti liigendada. Eristab jutustavat, kirjeldavat, arutlevat kirjandit. Sõnastusvigade ennetamine: hoidumine üleearusest ja paljusõnalisusest. Oskab parandada oma lausestusvigu.
- Kirjutab meedia- ja teabetekstidest alustekstide põhjal : refereerimine, arutlemine. On tutvunud teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalustega.

Keeleteadlikkus

- Teab eesti kirjakeele kujunemine etappe.

- Tajub suulise ja kirjaliku suhtluse eripära

Algustäheõigekiri

- Eristab nime, nimetust ja pealkirja.
- Teab ja rakendab algustäheõigekirja reegleid isikute ja olendite; kohtade ja ehitiste; asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide; riikide ja osariikide; perioodikaväljaannete; teoste, dokumentide ja sarjade; ajaloosündmuste; ürituste; kaupade märkimisel tekstis.

Lauseõpetus ja õigekiri

- Tunneb ja moodustab eri liiki lauseid ja lausetarindeid. Teab ja rakendab reeglitekohast interpunktsiooni.
- Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ja täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ja kasutamine lauses.
- Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalausete ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg.
- Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

Õppesisu ja -tegevused

Suuline suhtlemine

Suhtlusolukord. Rühmaarutelu. Kirjaliku ja suulise suhtluse eripära

Lause

Lause laiendamine, täiend. Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus, öeldistäide.

Lausetüübid ja kirjavahemärgid

Lihtlause. Koondlause. Korduvad määrused ja täiendid. Lisand. Liitlause. Rindlause. Põimlause. Segaliitlause. Lauselühendiga lause. Otse- ja kaudkõne. Üte.

Kirjutamine

Kirjutamise etapid. Arutleva kirjandi kavandamine. Arutleva kirjandi ülesehitus. Tagasiside andmine.

Tekstiliigid

Tekstiliigid. Teabetekst. Juhend. Reklaam. Kriitiline lugemine. Meediatekstid ja meediaeetika, sõnavabadus. Referaat.

9. klass

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

- märkab tekstides ja suhtluses tehtavaid keelevalikuid;
- oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse;
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
- oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta;
- oskab nii suhtlust kui ka teemasid algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada;
- oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides; kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi

Teksti vastuvõtt

- tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- hindab kriitiliselt sõnumi suhtlusmooduseid, sh visuaalset, kuuldelist, žestilist ja tekstilist osa;
- loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;
- suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
- oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada;

- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides.

Tekstiloom

- oskab eesmärgipäraselt kirjutada, eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, arvamusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada;
- ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades, järjestab ja seostab info loogiliselt ning valdab peamisi tekstisidususvõtteid;
- seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale.

Keeleteadlikkus

- väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi;
- suhtub mõistvalt eesti keelt teise keelena kõnelejatesse, on toetav vestluspartner;
- järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid, oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõnaja käsiraamatutest, kasutab arvuti õigekirjakorrektorit;
- tuleb eesti kirjakeelega toime tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid;
- kirjeldab õpitud metakeele piires tekstide ülesehituslikku ja grammatilist ning sõnavaralist eripära;
- teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.

Õppesisu ja -tegevused

Keeleteadlikkus

- Keeleuuendus. Keeleuuendus ja keele areng: võimalused ja ohud .
- Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega.

- Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased internetiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade õigekirja, õigehäälduse, õige muutmisviisi, tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.

Häälikuõpetus ja õigekiri

- Poolitamine, sealhulgas vöörsõnade ja nimede poolitamine.
- Arvuti keelekorrektori kasutamine.

Sõnavaraõpetus

- Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid.
- Fraseologismid, nende stiilivärving.
- Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, sagedamini esinevad tuletusliited. Nimetuletis.
- Sõnade liitmine
- Tehissõnad.
- Laensõnad
- Vöörsõnad,
- Tsitaatsõnad, Vormiõpetus ja õigekiri
- Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine
- omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine
- Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine
- Muutumate kokku- ja lahkukirjutamine

Muud õigekirjateemad

- Häälikuortograafia
- Häälikuühendi õigekiri
- Vöörsõnade õigekiri
- tsitaatsõnade märkimine kirjas
- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid. Kohad ja ehitised. Asutused, ettevõtted ja organisatsioonid, riigid ja osariigid. Perioodikaväljaanded. Teosed, dokumendid ja sarjad. Ajaloosündmused. Üritused. Kaubad.
- Vöörnimede õigekiri ja vormimoodustus
- Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.
- Arvuti keelekorrektori kasutamine.

Tekstiloomed

- Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal.
- Teksti pealkirjastamine.
- Tekstilõik ja selle ülesehitus: väide, põhjendus, järeldus.
- Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa tervikuks sidumine.
- Suhtluseesmärkide kaudu sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära.
- Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.
- Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine.
- Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega.
- Keelekujundite kasutamine tekstiloomes: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.

Suuline ja kirjalik suhtlus

- Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud.
- Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid.
- Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.
- Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusingis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.
- Väitlus, väitluse reeglid.
- Kõne koostamine ja esitamine.

Teksti vastuvõtt

- Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine.
- Tarbetekstide (juhend, elulookirjeldus, avaldus, seletuskiri) eesmärk, tunnused ja ülesehitus. Tarbetekstidest olulise info leidmine ning selle põhjal järelduste tegemine.
- Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine.
- Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Kriitiline lugemine.

2.1.3. Funktsionaalse lugemise ainekava 3. ja 4. klassis

Funktsionaalse lugemise tund 3. ja 4. klassis toetab eesti keele õppimist.

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- töötab tekstiga etteantud juhiste järgi;
- mõistab loetud teksti sisu ja oskab iseseisvalt sellega töötada;
- mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti ning leppemärke;
- hangib otstarbekohast teavet eri allikatest;
- analüüsib ja lahendab eri tüüpi tekstülesandeid;
- on omandanud sellise lugemisoskuse, mis võimaldab leida tekstist vajalikku infot, seda kriitiliselt läbi töötada, järeldusi teha ja uut teavet luua.

Õppesisu ja -tegevus

- Erineva sisu ja raskusastmega tekstid
- Teatmeteoste kasutamine
- Tabelite mõistmine ja koostamine

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- loeb ja mõistab üldkasutatava sõnavaraga tekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused, kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- leiab tekstis sisalduvat infot ja saab aru teksti mõttest;
- analüüsib ja lahendab eri tüüpi tekstülesandeid;
- tekstist arusaamiseks oskab kasutada sõnaraamatuid.

Õppesisu ja -tegevus

- Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine
- Kuulutuste, kataloogide, retseptide lugemine, mõistmine
- Kodutehnika kasutamishandli lugemine ja koostamine
- Intervjuu
- Teatmeteoste kasutamine
- Tabelite mõistmine ja koostamine

- Salakirja lahendamine ja koostamine
- Päevakava koostamine

Hindamine

Funktsionaalset lugemist hinnatakse 3. klassis eesti keele osaoskusena. 4. klassis hinnatakse õppeainet mitteeristavalt.

2.1.4. Kirjanduse ainekava 5.-9.klassis

5. klass

Õpitulemused

Õpilane

- Loeb laste-ja noortekirjanduse teoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest vähemalt neli tervikteost
- Loeb eri žanris luule-, proosa-ja draamatekste
- Jagab oma lugemiskogemust
- Loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aimetekste
- Väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärase kultuuri
- Eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike
- Nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust.
- Koostab loetud teksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte
- Nimetab teksti teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teksti peamõtte
- Iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist
- Järjestab loo sündmused
- Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta
- Kirjutab omaloomingulisi töid (kirjeldavaid, jutustavaid tekste, luulet)
- Osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust
- Esitab luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti lüüeselt ja selgelt

- Jutustab oma elamustest ja juhtumustest selgelt sõnastatud loo
- Teab kirjanduse põhimõisteid

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine. Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste lugemine tunnis ja tunniväliselt.

Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine.

Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine.

Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite väljaselgitamine.

Raamatukogu külastamine ja selle võimalustega tutvumine. Autoriõiguse mõistmine.

Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Perekondlikud mälestusjutud. Eri põlvkondade mängud. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine.

Mõistatuste mõtestamine. Piltmõistatused. Muinasjutu tunnused ja tüüptegelased. Muistend.

Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine.

Mõisted: epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus.

Teksti analüüsimine ja tõlgendamine

Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine.

Küsimustele vastamine oma sõnadega ja näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine.

Teksti kavastamine.

Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ning sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuste ja tänapäeva maailmaga.

Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

Luuletekstide lugemine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeleolu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla.

Seiklusjutu tunnused. Valmi tunnused.

Tekstiloome

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, mälestus vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

6. klass

Õpitulemused

- Loeb laste- ja noortekirjandus nii eesti kui ka maailmakirjandusest vähemalt neli tervikteost
- Loeb eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab erinevaid lugemisvõtteid ja -viise. Annab oma lugemisele hinnangu.
- Tutvustab loetud raamatud, selle autorit, jagab oma lugemiskogemust
- Loeb kirjandusvaldkonnaga aimetekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid.
- Eristab oma ja laenatud teksti, oskab nimetada kasutatud allika
- Väärtustab nii kohalikku kui ka kogu Eestit ühendavat kultuuri.
- Õpib tundma kultuuri eri ilminguid (teatri- ja filmikunst, pärimus- ja muuseumikultuur)
- Eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre
- Nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeoleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust.
- Koostab loetud teksti kohta kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte
- Nimetab teksti teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teksti peamõtte
- Iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist
- Järjestab loo sündmused ja põhjendab toimumisaja ja -koha valikut
- Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta
- Kirjutab omaloomingulisi töid (kirjeldavaid, jutustavaid tekste, luulet)

- Osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust ja toob kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid.
- Esitab luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti ladusalt ja selgelt
- Mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitlusele
- Jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal.
- Teab kirjanduse põhimõisteid

Õppesisu

Kirjandustekstide valik ja lugemine. Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine ning lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste lugemine tunnis ja tunniväliselt.

Iseseisev lugemine. Lugemise mõistmine. Aktiivne ja tõhus (üle)lugemine. Lugemise eesmärgistamine. Süvenenud ja ülelibisev lugemine.

Lugemistehnika arendamine: häälega ja hääleta lugemine, pauside ja intonatsiooni jälgimine.

Lugemiskiiruse valimine vastavalt võimetele ja tekstile. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Tundmatute sõnade ja väljendite väljaselgitamine.

Raamatukogu külastamine ja raamatukogude infosüsteemide e-raamatukogu kasutamine. Autoriõiguse mõistmine.

Eesti kirjanike muuseumidega tutvumine ja külastamine.

Pärimuskultuur. Kooli- ja kodukandipärimus. Perekondlikud mälestusjutud. Eri põlvkondade mängud. Rahvaluule ja selle lühivormid. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine.

Mõistatuste mõtestamine. Piltmõistatused. Muinasjutu tunnused ja tüüp tegelased. Eri liiki muistendid.

Kirjandusteose dramatiseering. Lühilavastuse loomine. Dialoogi ja tegelaskuju loomine.

Kirjandusteose ekraniseering. Kirjandusteose põhjal valminud filmi vaatamine ja nende võrdlemine. Tutvumine filmi loomise protsessiga. Erinevad filmižanrid.

Mõisted: ajalooline jutustus, epiteet, ilukirjandus, kõnekäänd, luule, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, näidend, proosa, pärimus, seiklusjutt, valm, vanasõna, võrdlus.

Teksti analüüsimine ja tõlgendamine

Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri liiki küsimuste koostamine. Küsimustele vastamine oma sõnadega ja näidetega tekstist. Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine. Teksti kavastamine.

Teose teema ja kesksete mõtete leidmine ning sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine. Näidete leidmine teosest. Loetu seostamine oma kogemuste ja tänapäeva maailmaga.

Tegelaste iseloomustamine ja nende käitumise põhjendamine. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise ja tegelastevaheliste suhete jälgimine. Tegelas vaheline konflikt, selle põhjused ja lahendused. Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Sündmuste järjekord, põhjuse ja tagajärje seosed. Jutustaja kui loo edastaja.

Luuleteksti väljendusvahendite lugemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Epiteedi, metafoori ja võrdluse tundmine ning kasutamine. Luuletuse teema määratlemine, aja ja koha kirjeldamine, meeleolu sõnastamine. Luuletuse vorm, riim, rütm ja kõla.

Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Päevikuvormis ilukirjandus. Valmi tunnused.

Tekstiloome

Oma kogemuste ja mõtete väljendamine. Kirjeldavad ja jutustavad omaloomingulised tööd eri žanrites (muistend, muinasjutt, mälestus vm). Tegelase ja olustiku kirjeldamine. Luuleteksti loomine. Loovkirjutamine loetu põhjal. Loetu põhjal oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Luuletuse ja lühikese proosateksti esitamine. Rolliteksti esitamine. Esituse eesmärgistamine. Esitamiseks kohase tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Diktsiooni jälgimine. Tekstilähedane sündmustest jutustamine. Iseenda või kellegi teisega toimunud sündmusest jutustamine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane

- süvendab oma arusaama kirjandusest kui kultuuri- ja kunstinähtusest, selle rollist identiteedi kujundamisel ja ühiskonna mõtestamisel, tunneb ning väärtustab rahvuskultuuri traditsioone ja pärimust;
- leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- õpib mitmekülgsemalt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poeetikat, analüüsib teose süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab kompositsiooni erijooni ning arutleb käsitletud probleemide ja väärtuste üle, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- loeb, analüüsib, tõlgendab ja mõistab nii eakohast noortekirjandust kui ka eri žanrites eesti ja maailmakirjanduse klassikat, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi;
- rikastab lugedes oma mõtlemis- ja väljendusoskust, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujund

Kirjandustekstide valik ja lugemine

Õpilane on läbi lugenud vähemalt kaksteist eakohast ja erižanrilist tervikteost eesti kui ka maailmakirjandusest sh tüvitekste, luuletekste, draamatekste ja proosat.

Teab e-teavikute ja e-teenuste kasutamise võimalusi. Väärtustab autoriõiguseid. Teab, mis on plagiaat.

Leiab iseseisvalt huvipakkuva kirjandusteose ja loeb iseseisvalt tunnis ja tunniväliselt. Tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega;

Täidab eri tüüpi lugemisülesandeid. Valib sobiva lugemisstrateegia: ülelibisev ja süvenenud lugemine, eesmärgistatud ülelugemine, kriitiline lugemine, tundmatute sõnade ja väljendite väljaselgitamine.

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni; vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele ja koostab eri tüüpi küsimusi; kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; vastab küsimustele teksti toel oma sõnadega.

Arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle; määratleb tegelastevahelisi konflikte ja tegelase sisekonflikte. Tunneb kirjanduslikke tüüptegelasi, võrdleb eri teoste tegelasi;

Mõistab teksti mitmetähenduslikkust. Sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena. Tunneb teksti kompositsioonelemente. Mõistab kirjelduse eesmärki. Arutleb põhjus-tagajärg seoste üle; leiab teksti kesksed mõtted ja pöördelised sündmused. Seostab loetut tänapäeva maailma ja oma kogemustega, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust.

Kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, miljööd.

Õpib tundma luuleteksti väljendusvahendeid: rütm, riim, vorm ja kõla; (mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes;) määratleb luuletuse teema, kirjeldab aega, kohta ja meeleolu; tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Tutvub pärimuskultuuri, folkloori ja poplooriga. Tutvub eesti muuseumikultuuri, filmi ja teatriga : draamateksti tunnused, filmikunsti väljendusvahendid, kirjandus ja visuaalsed kunstid. Õpib tundma ja eristama lukirjanduse põhiliike ja žanre.

Teab mõistete sisu ja tähendust: algriim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.

Tekstiloome

Omaloomingulised tööd eri žanrites .

Kirjeldus: kirjeldus jutustavas tekstis, omapärase ja iseloomuliku esiletoomine detailide kaudu. Võrdlev kirjeldus.

Jutustus: Jutu alustamise ja lõpetamise võimalusi. Olulise esiletõstmise jutustuses.

Arutlus: Nähtuse võrdlemine, võrdlusaluse leidmine. Argumenteerimine. Poolt- ja vastuväited.

Arvustus: Arvustuse võrdlemine sisu ümberjutustusega.

Eritüübiliste tekstide analüüs. Refereerimine ja tsiteerimine. Referaat ja uurimus.

Lühiettekande koostamine ja esitamine. Diskussioon. Alusteksti põhjal kirjutamine.

Kompositsiooni kavandamine. Sõnastusvigade ennetamine: hoidumine ülearusest ja paljusõnalisusest. Kõnekujundite (epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine) kasutamine.

Lausekujundite (kordus, retooriline küsimus, ja hüüatus) kasutamine. Lausestusvigade parandamine.

Teksti esitamine ja kuulamine

Esitab peast luule- proosa või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust. Esitluse eesmärgistamine; kohase tempo, intonatsiooni, diktsiooni ja vahendite valimine. Aktiivne ja tõhus kuulamine.

7. klass

Õpitulemused

Õpilane

- loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt nelja tervikteost; õpetaja ja/või õpilase valikul
- leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- toob esile luuletuse temaatilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- teeb kokkuvõtte teose süžeeest, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid; võrdleb loetud teoseid omavahel;
- rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;
- kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujudid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;

- osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu ja tegevused

Tekstide valik ja lugemine

- Ea- ja jõukohased lugemisülesanded ja õpikutekstid, vähemalt nelja tervikteose lugemine õpetaja ja/või õpilase valikul .
- Noorteraamat õpetaja/õpilase valikul, „Tasuja“, elulooraamat, reisikiri, luulekogu.
- Loeb ladusalt, mõtestatult, kasutab erinevaid lugemisviise, juhib oma lugemisprotsessi
- Täidab loetu põhjal erinevaid lugemisülesandeid.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine:

- Allegooria ilukirjanduslikes tekstides, tõlgendamisvõimalused
- Kavastab, kirjutab kokkuvõtte, refereerib loetud teksti
- Sõnastab teose tema, probleemid, arutleb nende üle
- Leiab teosest näiteid, tsitaate küsimustele vastamiseks
- Võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi
- Analüüsib tegelast
- Rahvaluule: folkloor ja poploor, rahvaluule lühivormide piltlikkus ja tõlgendamine
- Tutvub luulekogu, memuaristika, reisikirjelduste ja seiklusjuttudega.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

- Rahvaluule tunnusjooned ja žanrid
- Novelli tunnusjooned
- Mõisted: algriim, arvustus, ballaad, draamatika, eepika, epiteet, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt,

muistend, müüt, parallelism, regivärss, romaan, žanr, tragöödia, vabavärss, valm, vanasõna.

Suuline väljendusoskus

- Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine
- Uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine
- Eri vaatepunktist jutustamine
- Jutustades tsitaatide kasutamine
- Kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine

Tekstiloome

Õpilane kirjutab iseseisvalt või rühmas lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid kasutades oma fantaasiat, kasutades alusteksti, kasutades alustekstina loetud teost:

- haiku või vabavärsilise luuletuse, mudelluuletuse
- proosa- või luuleteksti dramatiseeringu
- tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja
- muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse)
- lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti
- loo ühest ja samast sündmusest erinevas võtmes, kirja teose autorile teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist
- omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta
- Arvustuse kirjutamine. Nähtuse võrdlemine, võrdlusaluse leidmine.
- Arutleva teksti kirjutamine, väidete tõestamine Argumenteerimine. Poolt- ja vastuväited.
- Kirjeldus: kirjeldus jutustavas tekstis, omapärase ja iseloomuliku esiletoomine detailide kaudu.
- Jutustus: Jutu alustamise ja lõpetamise võimalusi. Olulise esiletõstmise jutustuses.
- Eritüübiliste tekstide analüüs.
- Refereerimine ja tsiteerimine. Referaat.

Tekstide esitamine ja kuulamine

- Luuleteksti peast esitamine klassile
- Omaloomingulise töö esitamine klassile
- Ettekande või kõnega esinemine klassile
- Draamateksti esitamine ositi, instseneeringu esitamine
- Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine

Suuline väljendusoskus

- Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine
- Uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine
- Eri vaatepunktist jutustamine
- Jutustades tsitaatide kasutamine
- Kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine

8. klass

Õpitulemused

Õpilane

- Loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt nelja tervikteost;
- Loeb lodusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- Loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- Tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- Selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;

- Leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- Toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- Nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- Teeb kokkuvõtte teose süžeeist, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- Kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujudid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus ja siire, tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- Kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste; järjestab ja seostab info loogiliselt, valdab peamisi tekstisidususvõtteid; kasutab mitmekesiseid grammatilisi tarindeid ja sõnavara
- Tunneb ja on lugenud eri liiki tekste: teabetekstid sh kindla eesmärgiga ülevaated, kokkuvõtted ja lühiuurimused; meediatekstid uudis ja intervjuu; arvamustekstid kirjand, kommentaar, arvamislugu ; avaliku suhtluse tekstid avaldus ja seletuskiri
- Hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistuse nõudeid;
- Osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- Koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara; kirjutab ja valmistub esinemiseks etappide kaupa; ehitab teksti üles vastuvõtjat arvestades vahendab kuulnud ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale
- Esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- Kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Tekstide valik ja lugemine

- Ea- ja jõukohased lugemisülesanded ja õpikutekstitid
- On lugenud vähemalt neli tervikteost õpetaja ja/või õpilase valikul

O. Wilde “Õnnelik prints”, A. de Saint-Exupery “Väike prints”, W. Golding “Kärbeste jumal”, krimi- või ulmekirjandus omal valikul, luulekogu omal valikul

Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid, juhhib lugemisprotsessi

Teksti eesmärgistatud lugemine ja erinevate lugemisülesannete täitmine

Kriitiline lugemine

Suuline väljendusoskus

- Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine
- Uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine
- Eri vaatepunktist jutustamine
- Jutustades tsitaatide kasutamine
- Kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine:

- Kirjanduse ja visuaalkunsti seosed ja ühisosa
- Allegooria ilukirjanduslikes tekstides, tõlgendamisvõimalused
- Muinasjutt, muistend ja müüt - tunnused, seosed ilukirjandusega
- Rahvaluule: folkloor ja poploor, rahvaluule lühivormide piltlikkus ja tõlgendamine
- Kirjandus toetab ja lohutab
- Kirjandus ühiskonna peegeldajana
- Krimikirjandus
- Ulmekirjandus
- Draamatekstitid ja teatri sünd
- Mõisted: algriim, arvustus, , draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, müüt, parallelism, regivärss, romaan, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Tekstiloome

Õpilane kirjutab iseseisvalt või rühmas lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid kasutades oma fantaasiat, kasutades alusteksti, kasutades alustekstina loetud teost:

- Ulme- või detektiivjutu

- Haiku või vabavärsilise luuletuse
- Näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu
- Tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja
- Muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse)
- Lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti
- Loo ühest ja samast sündmusest traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist
- Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta

Tekstide esitamine ja kuulamine

- Luuleteksti peast esitamine klassile
- Omaloomingulise töö esitamine klassile
- Ettekande või kõnega esinemine klassile
- Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine
- Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine
- Suuline väljendusoskus
- Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine
- Uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine
- Eri vaatepunktist jutustamine
- Jutustades tsitaatide kasutamine
- Kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine

9. klass

Õpitulemused

Õpilane

- Loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt nelja tervikteost; õpetaja ja/või õpilase valikul, rõhk eesti väärtkirjandusel

- Leiab endale sobivat lugemisvara, põhjendab oma valikut, tutvustab loetud raamatut ja selle autorit, jagab oma lugemiskogemusi;
- Loeb ladusalt ja mõtestatult, kasutab iseseisvalt lugemise eesmärgist ja teksti liigist lähtuvaid lugemisviise ja -mudeleid, hindab oma lugemisoskust ning juhib oma lugemisprotsessi;
- Loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- Tunneb eesti kultuuri erijooni ning vahendab oma kultuurikogemust, väärtustab nii oma- kui ka maailmakultuuri ja selle mitmekesisust;
- Selgitab pärimuse olemust, toob näiteid mineviku ja tänapäeva pärimuskultuurist ning oma kodukohast;
- Kasutab rahvaluule elemente suulises ja kirjalikus tekstiloomes;
- Eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;
- Toob esile luuletuse temaatilisi ja lüürilisi erijooni, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust ja avab selle tähendusi;
- Nimetab teose teema, arutleb selle põhisündmuste, kesksete probleemide, põhjuse ja tagajärje seoste üle, sõnastab teose peamõtte;
- Teeb kokkuvõtte teose süžees, põhjendab loo tegevusaja ja -koha valikut, iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid;
- Analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga;
- Rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite ning loetu tausta kohta;
- Kirjeldab kirjandusteosele omast keelekasutusviisi, tunneb ära peamised kõne- ja lausekujundid, sh epiteet, isikustamine, võrdlus, metafoor, kordus tõlgendab kujundite tähendust ja rolli tekstis ning kasutab neid tekstiloomes;
- Võrdleb kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi;
- Kirjutab erinevaid omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste;
- Hindab suulises ja kirjalikus väljenduses korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid;

- Osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd;
- Koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara;
- Esitab (peast) luule-, proosa- või draamateksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust;
- Kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.

Õppesisu

Tekstide valik ja lugemine

- Ea- ja jõukohased lugemisülesanded ja õpikutekstid
- On lugenud vähemalt neli tervikteost õpetaja ja/või õpilase valikul, rõhk eesti väärtkirjandusel

A. Kitzberg “Libahunt”, A. Kivirähk “Rehepapp”, “Kalevipoeg”,

Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid, juhib lugemisprotsessi

Teksti eesmärgistatud lugemine ja erinevate lugemisülesannete täitmine

Kriitiline lugemine. Oma lugemise analüüs,

Teose autori, temaatika, narratiivi, probleemistiku ja poeetika tutvustamine ning võrdlemine teiste teostega.

Kultuuri- ja kirjandusteadmised

Pärimuskultuur. Tavad ja kombed pärimuskultuuris, muutuv pärimus. Looduspärimus ja linnalegendid. Kohanimed folklooris.

Rahvaluule tunnusjooni. Rahvaluuležanrid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu liigid ja tunnused. Kõnekäänud ja vanasõnad. Naljandid ja anekdoodid. Tänapäevafolkloor, selle kogumine ja kogemine. Rahvaluule andmebaasid.

Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine. Näitleja ja tema roll. Monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Draamateksti temaatika, narratiivi ja poeetika eritlemine. Eesti teatri sünnilugu ja nüüdisteater. Eesti teatritega tutvumine.

Kirjandusteose ekraniseering. Mängu- ja dokumentaalfilmid. Filmikunsti väljendusvahendid: kaader ja plaan, valgus, värv ja heli. Stsenarium. Montaaž. Loo, tegelaste ja miljöö kujutamise võrdlus kirjandusteoses ja filmis. Kirjandusteose ja filmi kompositsioon.

Kirjandus ja visuaalsed kunstid, nt koomiks, graafiline romaan, ühismeediaaluule. Kirjandus ja fotograafia.

Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid. Eepika, lüürika ja draamatika tunnused.

Eepose, romaani, jutustuse ja novelli tunnused. luule põhitunnused. Ballaad, sonett, haiku ja ood luules. Vabavärsiline luule. Piltluule. Ühismeedia- ja räppluule.

Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.

Mõisted: algriim, arvustus, ballaad, biograafia, draama, draamatika, eepika, eepos, haiku, isikustamine, jutustus, komöödia, kordus, kõnekäänd, lõppriim, lüürika, metafoor, muinasjutt, muistend, mõistatus, müüt, novell, ood, parallelism, regivärss, reisikiri, romaan, siire, sonett, žanr, tragöödia, vabavärss, vanasõna

Teksti analüüs ja tõlgendamine

Teksti mitmetähenduslikkuse mõistmine. Teksti põhjal eri tüüpi küsimuste koostamine.

Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega.

Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena.

Teksti põhjal kokkuvõtte tegemine.

Teose teemade ja probleemide sõnastamine, nende üle arutlemine. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse ja tagajärje seoste leidmine. Näidete ja tsitaatide leidmine teosest, valiku põhjendamine. Loetu seostamine oma kogemuse ja tänapäeva maailmaga.

Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduslikud tüüptegelased. Tegelase analüüs: välimus, iseloom, hoiakud ja käitumine, suhted teiste tegelastega. Tegelase sisekonflikti ja tegelastevahelise põhikonflikti määratlemine ja analüüsimine (põhjus, tagajärg, lahendus). Eri teoste peategelaste võrdlemine.

Sündmuste toimumise aja ja koha määramine. Miljö kirjeldamine. Teose loomise kontekst. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Tegelikuse ja väljamõeldise suhted kirjandusteoses.

Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatuse, sõlmituse, teemaarenduse, kulminatsiooni, lõpplahenduse.

Ilukirjandusteksti väljendusvahendite tundmaõppimine. Kirjelduse eesmärk teoses. Kujundliku keelekasutuse mõistmine. Iseenda kujundliku väljendusoskuse ja sõnavara hindamine ning arendamine. Olulisemate kõla-, kõne- ja lausekujundite määratlemine ja seostamine teksti kui tervikuga. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine teosest. Teksti allegooria ja allteksti mõistmine. Luuleteksti väljendusvahendite ehk poeetika eritlemine. Luule kujundlikkus ja mitmetähenduslikkus. Luuletuse temaatika, aegruum, kompositsioon, riim, rütm ja kõla. Luuletuse seostamine isikliku kogemusega. Luulekogu lugemine.

Tekstiloomed

Omaloomingulised tööd kirjeldavas ja jutustavas laadis ning eri žanrites.

Alustekstile tuginev kirjutamine.

Arutleva teksti loome. Kirjandusteose, filmi või lavastuse arvustuse kirjutamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma kogemuse ja tekstinäidete varal.

Suuline väljendusoskus

Luule-, proosa-, draamateksti esitamine, selleks valmistumine. Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi, teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.